

**EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS**

BUVĘS ANTRASIS SKYRIUS

BYLA NEKVEDAVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ
(Petición Nr. 1471/05)

SPRENDIMAS
(Dėl teisingo atlyginimo)

STRASBŪRAS
2015 m. lapkričio 17 d.

GALUTINIS

2016 02 17

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Nekvedavičius prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Işıl Karakaş,
teisėjų Nebojša Vučinić,
Heller Keller,
Ksenija Turković,
Egidijaus Kūrio,
Robert Spano,
Stéphanie Mourou-Vikström

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,
po svarstymo uždarame posėdyje 2015 m. spalio 20 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos ir Vokietijos pilietis Christian Nekvedavičius (toliau – pareiškėjas), kuris 2004 m. gruodžio 10 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 1471/05) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. 2013 m. gruodžio 10 d. paskelbtame sprendime (toliau – pagrindinis sprendimas) Teismas konstatavo, kad buvo pažeisti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis ir Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnis dėl ilgą laiką neįvykdyto nacionalinio teismo sprendimo dėl nuosavybės teisių pareiškėjui atkūrimo nacionalinėje teisėje numatytais būdais (žr. *Nekvedavičius v. Lithuania*, no. 1471/05, §§ 54-67 ir 82-92, 2013-12-10).

3. Pagal Konvencijos 41 straipsnį pareiškėjas reikalavo priteisti 920 702 eurų turtinei žalai atlyginti, kurią sudaro turto vertinimo eksperto 2007 metais nustatyta nacionalizuoto turto rinkos vertė ir papildomus 30 proc. už vertės padidėjimą. Pareiškėjas taip pat reikalavo priteisti 72 000 eurų neturtinei žalai atlyginti ir 21 612 eurų išlaidoms ir kaštams padengti.

4. Teismas pagrindiniu sprendimu pareiškėjui priteisė 7 800 eurų neturtinei žalai atlyginti ir 8 770 eurų bylinėjimosi išlaidoms bei kaštams padengti. Konvencijos 41 straipsnio taikymo klausimą dėl turtinės žalos, sąnaudų ir teisinių išlaidų atidėjo, kaip neparengtą sprendimui, ir paragino Vyriausybę bei pareiškėją per šešis mėnesius šiuo klausimu pateikti savo pastabas bei pranešti Teismui apie bet kokią galimą susitarimą (žr. *ibid.*, § 112, ir rezoliucinės dalies 4 punktą).

5. 2014 m. rugsėjo 17 d. Teismas pratęsė terminą šalių pastaboms dėl teisingo atlyginimo pateikti, nustatydamas naują terminą 2014 m. spalio 17 d.

6. Pareiškėjas ir Vyriausybė pateikė atskiras pastabas. 2014 m. spalio 17 d. Vyriausybė informavo Teismą, kad šalių bandymas sudaryti taikų susitarimą buvo nesėkmingas.

TEISĖ

7. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

1. Šalių argumentai

(a) Pareiškėjas

8. Pareiškėjas reikalavo priteisti 920 702 eurų turtinei žalai atlyginti, kurią sudaro turto vertinimo eksperto 2007 metais nustatyta nacionalizuoto turto rinkos vertė ir papildomus 30 proc. už vertės padidėjimą.

9. Savo reikalavimui pagrįsti pareiškėjas pateikė 2007 m. Valstybės įmonės Registrų centro Vilniaus filialo jo prašymu parengtą ataskaitą (toliau – eksperto ataskaita). Eksperto ataskaitoje nagrinėjamo žemės sklypo rinkos kaina apskaičiuota remiantis kitų žemės sklypų, kurie yra panašūs savo dydžiu, vieta, tiksline paskirtimi ir kitomis atitinkamomis savybėmis. Ataskaitoje nurodyta, kad pateiktas preliminarus rinkos vertės nustatymas, nes pareiškėjo prašymu nebuvo atsižvelgta į sklype esančius statinius.

10. Pareiškėjas taip pat pateikė keletą skelbimų su parduodamais žemės sklypais Kauno mieste už panašią sumą, kurios jis reikalavo turtinei žalai atlyginti.

(b) Vyriausybė

11. Vyriausybė ginčijo pareiškėjo reikalaujamą priteisti turtinę žalą kaip pernelyg didelę ir nepagrįstą. Ji teigė, kad nuosavybės teisių atkūrimo į sovietinės valdžios nacionalizuotą turtą kontekste, valstybė neturėtų būti įpareigota atlyginti visą tos nuosavybės rinkos vertę. Vyriausybė teigė, kad vidaus teisė numatė ribotą nacionalizuotos nuosavybės restituciją, todėl pareiškėjas negalėjo turėti teisėtų lūkesčių, kad jam bus atlyginta visa žemės sklypo rinkos kaina. Ji taip pat manė, kad

pareiškėjui atlyginant visą rinkos kainą, nustatytą 2007 m., nebūtų užtikrinta teisinga pusiausvyra tarp pareiškėjo ir bendrojo visuomenės intereso.

12. Vyriausybė taip pat teigė, kad buvo imtasi veiksmų, siekiant pareiškėjui atlyginti nacionaliniu lygmeniu. Pirma, pareiškėjas buvo įtrauktas į sąrašą asmenų, kuriems būtų nemokamai suteikti nauji žemės sklypai Kauno mieste. Antra, pagal nacionalinę teisę, maksimalus sklypas, kuris gali būti suteiktas pareiškėjui Kaune yra 0,12 ha, todėl jam už likusius 0,1806 ha būtų atlyginta pinigais. Vyriausybė pateikė Nacionalinės žemės tarnybos 2014 m. birželio mėn. priimtą sprendimą atkurti pareiškėjui teises į 0,1806 ha žemę Kaune, išmokant jam 13 870 litų (4 017 eurų) kompensaciją.

13. Galiausiai Vyriausybė atkreipė dėmesį, kad pareiškėjas nebendradarbiavo su nacionalinėmis valdžios institucijomis dėl jo nuosavybės teisių atkūrimo: jis Nacionalinei žemės tarnybai nepateikė savo banko sąskaitos, aukščiau nurodytai kompensacijai gauti, ir jis atsisakė pasiūlymo dėl naujo žemės sklypo Kaune, primygtinai reikalaujamas grąžinti žemės sklypą *natūra* arba piniginės kompensacijos, atitinkančios visą rinkos kainą.

2. Teismo vertinimas

14. Teismas primena, kad sprendimas, kuriuo jis nustato pažeidimą, sukuria valstybei atsakovei teisinę pareigą nutraukti pažeidimą ir atlyginti žalą dėl jo padarinių tokiu būdu, kad būtų kiek įmanoma labiau atkurta iki pažeidimo buvusi situacija (žr. *Brumărescu v. Romania* (sprendimas dėl teisingo atlyginimo) [GC], no. 28342/95, § 19, ECHR 2001-I).

15. Teismas taip pat primena, kad bylose dėl neįvykdytų nacionalinių teismų sprendimų tinkamiausia žalos atlyginimo forma yra tokių sprendimų visiško įvykdymo užtikrinimas (žr. *Đurić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, nos. 79867/12, 79873/12, 80027/12, 80182/12, 80203/12 ir 115/13, § 36, 2015-01-20).

16. Vertinant aptariamą bylą, primintina, kad Teismas pagrindiniu sprendimu konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimus dėl ilgą laiką neįvykdyto 2001 m. lapkričio 27 d. nacionalinio teismo sprendimo, kuriuo konstatuota, kad pareiškėjo nuosavybės teisės į žemės sklypą turi būti atkurtos nacionalinėje teisėje numatytais būdais (žr. pagrindinį sprendimą, §§ 54-67 ir 82-92).

17. 2001 m. lapkričio 27 d. sprendimas buvo susijęs su pareiškėjo nuosavybės teisių atkūrimu į jo tėvui priklausiusį žemės sklypą, kuris sovietinio režimo metu buvo nacionalizuotas. Šiame sprendime nacionalinis teismas konstatavo, jog nebuvo galimybės pareiškėjui grąžinti būtent jo tėvui priklausiusį žemės sklypą, todėl jam nuosavybės teisės turi būti

atkurtos kitais Nuosavybės teisių atkūrimo įstatyme numatytais būdais (žr. pagrindinį sprendimą, § 13).

18. Teismas pažymi, kad Nuosavybės teisių atkūrimo įstatymas bylai reikšmingu laikotarpiu nustatė, kad tais atvejais, kai nuosavybė negali būti grąžinta natūra, atlyginama pinigais arba žeme (žr. pagrindinį sprendimą, § 28). Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. konstatavo, kad nuosavybės teisių atkūrimas Lietuvoje iš esmės reiškia ribotą restituciją, kadangi Lietuvos valdžios institucijos nėra atsakingos už prieš pusę šimtmečio įvykdytą sovietinę okupaciją, ir todėl buvo būtina atsižvelgti į *inter alia* vyraujančias sudėtingas politines ir socialines sąlygas (žr. pagrindinį sprendimą, § 30). Nacionalinio teismo 2001 m. lapkričio 27 d. sprendimas, kuriuo garantuotas pareiškėjo nuosavybės teisių atkūrimas nacionalinėje teisėje numatytais būdais, turi būti aiškinamas šių teisės aktų nuostatų ir teismų praktikos kontekste.

19. Šiuo aspektu Teismas primena, kad 1 Protokolo 1 straipsnio nenustato jokių apribojimų Susitariančiųjų šalių laisvei apibrėžti nuosavybės teisių atkūrimo taikymo sritį, arba pasirinkti, kokiomis sąlygomis jos sutinka atkurti nuosavybės teises į turtą, kuris buvo perduotas iki Konvencijos ratifikavimo (žr. *Jantner v. Slovakia*, no. 39050/97, § 34, 2003-03-04, *Kopecký v. Slovakia* [GC], no. 44912/98, § 35, ECHR 2004-IX; *Von Maltzan and Others v. Germany* (dec.) [GC], nos. 71916/01, 71917/01 ir 10260/02, § 74, ECHR 2005-V). Nors Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnis reikalauja, kad kompensacija mokama už valstybės paimtą nuosavybę būtų „pagrįstai susijusi“ su jos verte, ta pati taisyklė netaikoma situacijoms, kai teisė į kompensaciją kyla ne iš ankstesnio valstybės atsakovės individualios nuosavybės paėmimo, tačiau yra skirta sumažinti nuosavybės paėmimo ar netekimo padarinius ne dėl tos valstybės kaltės – tokiose situacijose valstybė turi teisę net gerokai sumažinti įstatymuose numatytų kompensacijų dydį (žr. *Broniowski v. Poland* [GC], no. 31443/96, § 186, ECHR 2004-V).

20. Šiuo požiūriu Teismas nesutinka su pareiškėjo reikalavimu atlyginti visą žemės sklypo rinkos kainą, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjui tokios teisės negarantavo nei nacionalinė teisė, nei 2001 m. lapkričio 27 d. sprendimas (žr., *mutatis mutandis*, *Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic* (dec.), no. 39794/98, §§ 72-74, ECHR 2002-VII, ir *Maria Atanasiu and Others v. Romania*, nos. 30767/05 ir 33800/06, § 137, 2010-10-12). Jei nacionalinės institucijos būtų nedelsiant įvykdžiusios sprendimą, pareiškėjui nebūtų buvusi atlyginta visa jo velionio tėvo žemės rinkos vertė. Todėl Teismas neįžvelgia priežastinio ryšio tarp konstatuoto Konvencijos pažeidimo ir pareiškėjo reikalaujamos priteisti turtinės žalos.

21. Todėl spręsdamas klausimą dėl pareiškėjui priteistino teisingo atlyginimo dydžio už ilgą laiką neįvykdyto teismo sprendimo, Teismas nurodė visų pirma turįs nuspręsti dėl sumos, kurią gauti pareiškėjas turėjo „teisėtus lūkesčius“ pagal nacionalinę teisę (žr. pagrindinį sprendimą, § 91).

22. 2001 m. lapkričio 27 d. sprendime nebuvo nurodytas pareiškėjui priteistinos kompensacijos dydis. Šis dydis turėjo būti apskaičiuotas, vadovaujantis 1999 m. vasario 24 d. Vyriausybės priimta Žemės įvertinimo tvarka (kuri vėliau kelis kartus buvo pakeista). 2007 m. liepos 13 d. Kauno apskrities viršininko administracija, remdamasi šia Tvarka, siekė įvykdyti 2001 m. sprendimą. Institucija nustatė, kad žemės sklypo indeksuota vertė yra 23 086 litai (6 690 eurai) ir nusprendė išmokėti pareiškėjui kompensaciją Vyriausybės vertybiniais popieriais (žr. pagrindinį sprendimą, §§ 19 ir 60). Po to administraciniai teismai šį įsakymą panaikino dėl procedūrinio trūkumo (žr. pagrindinį sprendimą, §§ 21 ir 60); tačiau teismai patvirtino, kad sklypas buvo įvertintas pagal galiojančius teisės aktus. Šiuo atžvilgiu Teismas primena, kad tais atvejais, kai yra įvykę vidaus teisminiai procesai, Teismo nekelia sau užduoties vidaus teismų atliktą aplinkybių vertinimą pakeisti savo vertinimu, o bendroji taisyklė yra ta, kad įrodymus vertina patys teismai (žr. be kita ko, *Gäfgen v. Germany* [GC], no. 22978/05, § 93, ECHR 2010). Todėl Teismas mano, kad 2001 m. lapkričio 27 d. sprendimas suteikė pareiškėjui teisę gauti 6 690 eurų dydžio kompensaciją.

23. Teismas atsižvelgia į Vyriausybės pateiktus argumentus, kad pareiškėjui buvo kompensuota pinigais 4 017 eurų, ir kad jis turi teisę gauti naują žemės sklypą Kauno mieste (žr. § 13 pirmiau). Teismas primena, kad apskaičiuodamas pareiškėjui priteistiną turtinę žalą pagal Konvencijos 41 straipsnį, jis atsižvelgia į bet kokią pareiškėjo gautą kompensaciją (žr. *Gladysheva v. Russia*, no. 7097/10, § 104, 2011-12-06). Tačiau, atrodo, kad pareiškėjui dar nėra suteiktas naujas žemės sklypas arba piniginė kompensacija už likusią 0,12 ha dalį. Atsižvelgiant į tai, Teismas toliau pats spręs teisingo atlyginimo klausimą. Jei nacionalinėms institucijoms ateityje tektų spręsti dėl atitinkamų reikalavimų, pastarosios turės atsižvelgti į šiuo Teismo sprendimu pareiškėjui priteistą sumą (ibid.).

24. Galiausiai Teismas primena, kad priteisdamas turtinę žalą dėl ilgą laiką neįvykdyto sprendimo jis gali atsižvelgti į palūkanas nevykdant įsipareigojimų pagal nacionalinę teisę ir priteisti papildomą kompensaciją dėl infliacijos, jei tai būtina ir pareiškėjas to prašė (žr. *Akkuş v. Turkey*, 1997-07-09, § 35, Reports of Judgments and Decisions 1997-IV, ir *Aka v. Turkey*, 1998-079-23, § 56, Reports 1998-VI).

25. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Teismas mano, kad pareiškėjui pagrįsta priteisti 11 600 eurų turtinei žalai atlyginti.

B. Palūkanos

26. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridodant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nusprendžia*,
 - a) kad Valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, 11 600 eurų (vienuolika tūkstančių šeši šimtai eurų) turtinei žalai atlyginti ir bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi šiai sumai;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;
2. *Atmeta* likusius pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2015 m. lapkričio 17 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Kancleris
Stanley Naismith

Pirmininkas
Guido Raimondi